

موانع، مشکلات و راهکارهای جهانی شدن شهرهای ایران

چکیده

این مقاله از دو قسمت ترکیب یافته است. بخش اول شامل تشریح سابقه‌ی جهانی شدن و معرفی الگوهای کوف و ای.تی.کارنی^۱ و بیان جایگاه ایران در فرآیند جهانی شدن است. نتایج حاصل از این قسمت بیانگر جایگاه نه چندان مطلوب ایران در فرآیند جهانی شدن براساس شاخص‌های بالا (پایین‌ترین رتبه در بین ۶۲ کشور) است. در بخش دوم فرآیند جهانی شدن شهرها، فرضیه‌ها، راهکارها و تجربه‌ی برخی کشورها به ویژه شهرهای چینی و شهرهای کوچک اروپایی در فرآیند جهانی شدن، بیان شده است. نتیجه‌ی نهایی این که شهرها زیر سیستم کلی کشور هستند، به هر نسبت که کشوری در جامعه‌ی جهانی ادغام شده است، به همان نسبت شهرهای آن کشور نیز می‌توانند به سمت جهانی شدن گام بردارند. بنابر این با توجه به این که کشور ایران در مسیر جهانی شدن و ادغام در آن، راه طولانی در پیش دارد و با توجه به پایین بودن جایگاه ایران در فرآیند جهانی شدن، بر اساس دو روش فوق‌الذکر، مسلماً شهرهای ایران با چالش‌های جدی مانند: کنترل گسترده‌ی دولت بر بخش‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، اطلاعاتی و فرهنگی و عدم سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی روبرو هستند. کلید واژه: موانع، مشکلات، جهانی شدن، شهر، ایران

درآمد:

اصولاً جهان، سیستمی کلی و کشورها زیر سیستمی از این سیستم بزرگ هستند. همچنین کشورها نیز به نوبه‌ی خود سیستمی واحد را تشکیل می‌دهند، که به لحاظ فضایی به دو زیر سیستم روستایی و شهری تقسیم شده‌اند. زیر سیستم روستایی، حدود ۳۲/۷٪ جمعیت را شامل بوده و زیر سیستم شهری حدود ۶۷/۳٪ جمعیت

1. Kof & A.T.Kearney Index

کشور را در خود جای داده است. (سازمان مدیریت و برنامه ریزی، ۱۳۸۵: ۵۶). بنابراین شهرها زیر سیستمی از سیستم ملی و کلی کشور هستند. و در نتیجه پیوند و روابط متقابلی بین سیستم ملی و سیستم فرعی شهری وجود دارد. مسلماً هر اندازه سیستم ملی کشور با سیستم بین‌المللی در تعامل بیشتر باشد، به همان نسبت سیستم شهری نیز پویا تر و فعالتر خواهد بود، و جهت عکس آن نیز صادق است. در چارچوب این فرضیه، این تحقیق درصدد است با تحلیل سیستم کلی کشور و تبیین جایگاه آن در سیستم جهانی، جایگاه شهرهای ایران را در فرآیند جهانی شدن تحلیل نماید. یعنی نمی‌توان بدون تحلیل جایگاه کشور در فرآیند جهانی شدن، جایگاه شهرهای ایران را مشخص کرد، در نتیجه این تحقیق درصدد پاسخ‌گویی به این مسأله از طریق بررسی جایگاه ایران در فرآیند جهانی شدن، به وسیله‌ی نتایج حاصل از کاربرد دو الگوی بالا (کوف و ای. تی. کارنی) می‌باشد.

آنچه مسلم است، در ایران ادبیات مربوط به جهانی شدن مراحل اولیه را می‌گذرانند، ولی سرعت انتشار آن روبه‌به افزایش است، به گونه‌ای که از مجموع نوزده منبع مهم اعم از تألیف، ترجمه شامل کتاب و مقاله که از سال ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۵ در ایران چاپ و در جدول شماره ۱ مشخص شده، ۷۹٪ آنها از سال ۱۳۸۰ به این طرف به چاپ رسیده‌اند. این منابع نیز از دیدگاه‌های گوناگون و نه چندان منسجم جهانی شدن را مطرح کرده‌اند، که تعدادی از آنها تألیف (ایران زاده، ۱۳۸۰، تهرانیان و دیگران، ۱۳۸۰، سلیمی، ۱۳۸۰، ۱۳۸۴، اسدسنگایی و دیگران، ۱۳۸۰)، ترجمه (آلن جان اسکات، ۱۳۸۴، رونالد رابرتسون، ۱۳۸۵، رامش میشر، ۱۳۸۴، آلبرو مارتین، ۱۳۸۱، مانوئل کاستلز، ۱۳۸۴) و مقاله در نشریات داخلی (صرافی، ۱۳۷۷، مجتهد زاده، ۱۳۷۹، توسلی، ۱۳۸۱، افروغ، ۱۳۸۲) می‌باشند. ولی کار اساسی و عمده‌ی خاصی در زمینه‌ی جهانی شدن شهرها صورت نگرفته است. حتی تا به حال در هیچ یک از منابع فارسی الگو و روش‌های سنجش جهانی شدن کشورها از جمله؛ الگوهای فوق‌الذکر به چاپ نرسیده است. در این مقاله خلاصه‌ای از تاریخچه‌ی جهانی شدن و تئوری‌های مربوط به آن بیان شده، روش‌های اندازه‌گیری شاخص جهانی شدن کشورها تشریح شده است. جایگاه ایران بر اساس این شاخص‌ها در سلسله مراتب جهانی و به تبع آن تلاش‌ها و چالش‌های شهرهای ایران در فرآیند جهانی شدن بیان شده است. نتایج حاصل از این تحقیق بیانگر این واقعیت است که جایگاه ایران بر اساس سه گروه عمده شاخص جهانی شدن (اقتصادی، اجتماعی و سیاسی) بر پایه‌ی الگوی کوف در ردیف ۱۱۵ از ۱۲۲ و الگوی ای. تی. کیانری در مرتبه‌ی آخر (رتبه‌ی ۶۲) در بین سال‌های ۲۰۰۱ تا ۲۰۰۵ قرار داشته است. این وضعیت ضرورت توجه مراکز علمی و اجرایی را به مسأله می‌طلبد، که باید در جهت بهبود شاخص‌ها و ترقی جایگاه کشور در سلسله مراتب

جهانی شدن گام‌های اساسی بردارند. در غیر این صورت، تصویر روشنی از جایگاه ایران در عرصه‌ی جهانی وجود نخواهد داشت.

جدول شماره ۱: منابع منتشر شده به فارسی اعم از ترجمه، تألیف در خصوص جهانی شدن (۸۵-۱۳۷۵)

سال	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰	۱۳۷۹	۱۳۷۸	۱۳۷۷	۱۳۷۶	۱۳۷۵	جمع
تعداد	۴	۲	۳	۷	۱	۲	۱	۱	۱	۱	۲۰	

هدف تحقیق

این تحقیق به دنبال دست یابی به اهداف زیر است:

۱. بررسی سابقه و تاریخ جهانی شدن و تحولات آن؛
۲. بیان تئوری‌ها و روش‌های اندازه‌گیری جهانی شدن؛
۳. تشریح ویژگی‌های شهرهای جهانی، فرضیه‌ها و راهکارهای مربوط؛
۴. تحلیل جایگاه ایران و به تبع آن چالش‌های شهرهای ایرانی در فرآیند جهانی شدن.

تاریخچه‌ی جهانی شدن

بشر در قرن بیستم با اختراعات، ابتکارات و به کارگیری نبوغ خویش و استفاده از اتم توانست صفحات بزرگی از جرأت و شگفتی ایجاد کند. تأسیس کشورهای جدید همگی نشان از تلاش و حس استقلال‌طلبی و رشد آزاد اندیشی و تمایلات آزادی‌خواهی بشر نسبت به سایر قرون گذشته دارد.

روند تحولات در قرن بیستم در دهه‌ی ۱۹۷۰ وارد مرحله‌ی جدیدی شد. از اواسط دهه‌ی ۱۹۸۰ در تمام زمینه‌ها نشان خود را بر جای گذاشت و برای رجوع به این دگرگونی‌ها مفاهیمی چون جامعه‌ی فراصنعتی و فرامدرن (پست مدرن) به کار می‌رفت. اما در دهه‌ی ۱۹۹۰ میلادی، مفهوم جهانی شدن^۱ رایج و به مفهوم مسلط دوران معاصر تبدیل شده است، به گونه‌ای که امروزه همه چیز با توجه به این مفهوم مورد بررسی قرار می‌گیرد

1. Globalization

(ایران زاده، ۱۳۸۰: ۱۷). به گفته‌ی پل لادسین: دنیا کوچک است و جهانی شدن آن را حتی در روبرویی با بحران‌ها و اغتشاشات کوچک کرده است (لادسین، ۲۰۰۶: ۱).

در ظاهر، جهانی شدن یعنی ره سپردن تمامی جوامع به سوی جهانی وحدت یافته که در آن همه چیز در سطح جهانی مطرح و نگریده می‌شود، اما در واقع به معنای آزادی مطلق کسب و کار و برداشتن تمامی موانع، جریان یافتن سهل و ساده سرمایه و نفوذ آن در تمامی عرصه‌ها و حرکت روان اطلاعات، امورمالیه، خدمات و بالأخره تداخل فرهنگ‌ها به سوی یکسان‌شدگی و یک دست‌ی است.

از دیدگاه دیگر، عمده‌ترین ویژگی جهانی شدن، حاکم شدن تقسیم کار نوین جهانی و حرکت سرمایه‌گذاری به خارج از مرزهای ملی است.

گروهی معتقداند که اصطلاح جهانی شدن به دو کتابی باز می‌گردد که در سال ۱۹۷۰ منتشر شد. کتاب اول تألیف مار شال مک لوهان، با عنوان: «جنگ و صلح در دهکده‌ی جهانی» و کتاب دوم نوشته‌ی برژنسکی است. مباحث کتاب اول بر نقش تحولات و وسایل ارتباطی در تبدیل شدن جهان به دهکده‌ی واحد جهانی متمرکز بود. مک لوهان در این کتاب، جهان را به سه دوره تقسیم کرده است:

۱. تمدن شفاهی یا کهکشانش شفاهی؛

۲. تمدن مکتوب یا کهکشانش گوتبرگ که با اختراع چاپ آغاز شد.

۳. تمدن الکترونیک یا کهکشانش مارکنی که با اختراع رادیو توسط مارکنی شروع شد. (ایران زاده، ۱۳۸۰:

۲۵).

مک لوهان معتقد است که جهان امروز به سوی دهکده قدیم (تمدن شفاهی) به پیش می‌رود. زیرا ارتباط افراد به صورت چهره به چهره بیشتر فراهم شده است و فرهنگ شفاهی توسط رادیو و تلویزیون و ماهواره و اینترنت اشاعه پیدا می‌کند. مک لوهان می‌گوید ارتباط چهره به چهره افراد عملاً به منصه‌ی ظهور رسیده است. امانوئل کاستلز^۱ با اشاره به عصر اطلاعات، جهانی شدن را ظهور نوعی جامعه‌ی شبکه‌ای می‌داند که در ادامه‌ی حرکت سرمایه‌داری، پهنه‌ی اقتصاد جامعه و فرهنگ را در بر می‌گیرد. جامعه‌ی شبکه‌ای در ساختار و کارکردهای غالب خود پیرامون شبکه‌ها و جریان‌هایی شکل می‌گیرد، که نمود ظاهری آن سرمایه‌داری است، اما این نوع سرمایه‌داری جدید به کلی با آنچه که در عصر تمدن صنعتی ظهور یافته، تفاوت دارد. سرمایه‌داری

1. M. Castells

عصر فراصنعتی، متکی به نوعی دینامیسم درونی است که مرز وحدتی را نمی‌شناسد و از انعطاف زیادی برخوردار است. فزون طلب و گسترش‌پذیر و بسط‌یابنده است و در عین حال متکی به منطق شبکه است. هر شبکه از تعداد بی‌شماری اتصال یا گره، مشابه سیناپس‌های سلسله اعصاب تشکیل یافته که سرمایه در میان آنها جریان می‌یابد و کنترل بر شبکه از طریق آنها اعمال می‌شود. حضور این پدیدار در صحنه‌ی جهانی، عالم را به دو قطب کلی، اعضای شبکه و محرومان از شبکه، تقسیم می‌کند. در حالی که گروه دوم به تدریج در مسیر نابودی و انقراض رانده می‌شوند، هرچند که در این مسیر احیائاً به حرکتی تند و خشن برای جلوگیری از فنا توسل می‌جویند، گروه نخست به صاحبان قدرت و کنترل کنندگان واقعی نظم امور بدل می‌شوند (کاستلز، ۱۳۸۰: ۲۰-۱۸۰).

هاروی^۱ فرآیند توسعه‌ی سریع جوامع و فرهنگ را در بر دارنده دو مفهوم فشردگی زمان و مکان و کاهش فاصله‌ها تلقی می‌کند. در واقع براساس نظر هاروی، فشردگی زمان و مکان مهمترین ویژگی جهانی شدن است، یعنی فاصله‌ها کم می‌شود یا از بین می‌رود. زمان لازم برای پیمودن فاصله‌ها کاهش می‌یابد و جهان بیش از پیش کوچکتر به نظر می‌رسد. انسان‌ها و جوامع به طریقی به یکدیگر نزدیکتر می‌شوند، پس جهانی شدن فرآیندی است که روابط اجتماعی را بسط می‌دهد. جهانی شدن روابط را از متن محلی به متن جهانی تغییر می‌دهد (ایران زاده، ۱۳۸۰: ۲۷).

گذشته از نقطه نظرات پیشگامان عصر اتم و شبکه در مورد جهانی شدن، از بررسی آرای اندیشمندان در دوران باستان تا عصر امروز آشکار می‌شود که مباحثه‌ی دایمی بین طرفداران نظریه‌ای که معتقد به یک فرهنگ و سیاست جهان شمول بوده و اردوی مقابلی که بنا به دلایلی خواهان ایجاد یک «دولت-ملت» و نوعی دیوار دفاعی در مقابل رسوخ دیگر اقوام و تمدن‌ها کشیده‌اند، جریان داشته است. به هر حال از کلام ادیان الهی و پیامبران گرفته تا بزرگان اندیشمندی همچون مارکوس، و شاعرانی مانند هومر، فردوسی، سعدی، تاگور و اقبال و سیاستمدارانی همچون جواهر لعل نهرو و غیره این مهم به نوعی مورد توجه واقع شده است (محمدی و دیگران، ۱۳۸۵: ۱).

1-Harvey

روش‌ها و شاخص‌های سنجش جهانی شدن

در این قسمت دو روش برای تعیین شاخص جهانی شدن معرفی شده که عبارت‌اند از: ۱. شاخص جهانی شدن کوف^۱. ۲. شاخص جهانی شدن ای. تی. کیانری^۲

۱. شاخص جهانی شدن کوف

شاخص جهانی شدن کوف در سال ۲۰۰۲ معرفی شد (درهر، ۲۰۰۶). این شاخص ابعاد اقتصادی، اجتماعی و سیاسی جهانی شدن را می‌پوشاند. به دنبال او، کلارک^۳ و نای^۴ این شاخص جهانی شدن را فرآیند پیدایش شبکه‌ای از پیوندها در میان بازیگران در مسافت‌های بین قاره‌ای تعریف کرده‌اند، که از طریق تنوعی از جریان‌ها، شامل جمعیت، اطلاعات و افکار، سرمایه و کالا، تعدیل شده است. جهانی شدن به عنوان فرآیندی مفهوم بندی شده که مرزهای ملی را از بین می‌برد، اقتصادهای ملی، فرهنگ‌ها، فن‌آوری‌ها و شیوه‌ی حکومت را ترکیب می‌کند و مجموعه‌ای ارتباطی با وابستگی‌های چندجانبه تولید می‌کند. به طور دقیق‌تر سه بعد شاخص کوف عبارت‌اند از:

۱. جهانی شدن اقتصاد: تعریف شده به عنوان جریان طولانی کالا، سرمایه و خدمات به همان خوبی اطلاعات و تدارکاتی که تغییرات بازار را همراهی می‌کند؛
  ۲. جهانی شدن سیاست: که به وسیله‌ی انتشار و ترویج سیاست‌های دولت مشخص می‌شود؛
  ۳. جهانی شدن اجتماع (جامعه): به عنوان گسترش عقاید، اطلاعات، تصاویر و مردم بیان می‌شود.
- شاخص ۲۰۰۷ کوف نوع جدیدی از شاخص اولیه است، که دربردارنده‌ی داده‌های بیشتری در مقایسه با آن است. مانند اضافه شدن هزینه‌ی مکالمات تلفنی، که همراه با دیگر شاخص‌ها، جریان‌های بین‌المللی اطلاعات را اندازه می‌گیرد. ارسال و دریافت نامه‌های بین‌المللی، میزان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و تجارت کتاب، جزوه و رساله را می‌توان نام برد.

---

1. Kof Index
2. A. T. Kearney
3. Clark 2000
4. Nye, 2000

جهانی شدن اقتصاد

جهانی شدن اقتصاد دو بعد دارد، اول: جریان‌های واقعی اقتصادی که جهانی شدن را اندازه می‌گیرند. دوم: مسابلی که بیانگر محدودیت‌هایی برای تجارت و سرمایه است.

جریان‌های واقعی شامل اطلاعات در خصوص تجارت، میزان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و اوراق بهادار است که به وسیله‌ی مراجع مختلف از جمله بانک جهانی ارایه می‌شود.

محدودیت‌ها، این شاخص اشاره به محدودیت‌های تجارت و سرمایه دارد که موانع واردات پنهان، نرخ‌های متوسط تعرفه‌ها، مالیات بر تجارت بین‌المللی و شاخص کنترل سرمایه را مورد استفاده قرار می‌دهد. حداکثر امتیاز ۱۰ برای شاخص نرخ‌های متوسط تعرفه در نظر گرفته شده است. کشورهایی که هیچ نوع محدودیت تعرفه‌ای اعمال نمی‌کنند، امتیاز ۱۰ می‌گیرند، همان‌گونه که میانگین نرخ تعرفه افزایش پیدامی‌کند، امتیاز کشورها کاهش می‌یابد. نرخ تعرفه که به ۵۰٪ می‌رسد، امتیاز به سمت صفر کاهش پیدا می‌کند. به طور کلی موانع تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای به طور با اهمیتی توانایی کالاهای وارداتی را برای رقابت در بازار داخلی کاهش می‌دهد.

جهانی شدن اجتماع

شاخص کوف جهانی شدن اجتماعی را در سه دسته طبقه بندی می‌کند: ۱. تماس‌های شخصی، ۲. داده‌های جریان اطلاعات و ۳. مجاورت فرهنگی.

۱. تماس‌های شخصی: این شاخص تمایلات مستقیم بین مردم کشورهای مختلف را اندازه می‌گیرد و شامل ترافیک بین‌المللی مکالمات است. (تماس بیرونی سرانه در دقیقه برای هر مشترک) و درجه توریسم (تعداد گردشگران ورودی و خروجی) جمعیت یک کشور، نقل انتقال مالی کارگران (براساس درصدی از GDP) تعداد مراسلات بین‌المللی، اطلاعات چهار متغیر اول از بانک جهانی و آخری از اتحادیه‌ی پست جهانی دریافت می‌شود.

۲. جریان اطلاعات: در حالی که داده‌های مربوط به تماس‌های شخصی، ارتباطات قابل سنجش را در میان مردم کشورهای مختلف اندازه می‌گیرد، شاخص فرعی مربوط به جریان اطلاعات به مفهوم آن است که جریان بالقوه عقاید و اندیشه‌ها را اندازه می‌گیرد. این شاخص شامل تعداد میهمانان و کاربران اینترنتی، مشترکان

تلویزیون کابلی، تعداد رادیو در ۱۰۰۰ نفر و تجارت نشريات بين المللی (درصدی از GDP) را شامل می‌شود. همه این متغیرها تا حدی ظرفیت مردم را برای دریافت اخبار از دیگر کشورها نمایندگی می‌کنند. بنابراین آنها به پخش جهانی عقاید و اندیشه‌ها کمک می‌کنند.

۳. مجاورت فرهنگی: مجاورت فرهنگی سخت‌ترین بُعد بحث انگیز جهانی شدن برای فهمیدن است. دربر^۱ شاخص تعداد ترانه‌های انگلیسی در فهرست پرمشتری ملی یا فیلم‌هایی که در سینماها نمایش داده شده و از هالیوود منشأ گرفته‌اند را پیشنهاد می‌کند. به هر حال این اطلاعات برای بیشتر کشورها در نمونه‌های مورد مطالعه شاخص کوف وجود نداشت. در عوض باید صارات و واردات کتاب را به عنوان درصدی از GDP استفاده کرد. تعداد کتب حمل شده تا اندازه‌ای اعتقادات و ارزش‌ها را در طول مرزهای ملی نمایندگی می‌کنند. بر اساس نظرسنج جهانی شدن فرهنگی به غلبه‌ی تولید فرهنگی آمریکا اشاره دارد (سیج، ۲۰۰۹: ۲۰۰۰). به طور بحث انگیزی آمریکا در پیشبرد قلمروهای فرهنگی - اجتماعی جهانی شدن، پیش گام است. همچنین تعداد رستوران‌های مکدونالد را، که در یک کشور واقع شده‌اند، به عنوان یک شاخص اضافی برای مجاورت فرهنگی پیشنهاد کرده‌اند.

جهانی شدن سیاست

برای نمایندگی درجه‌ی جهانی شدن سیاست، کوف از شاخص (A. T. Kerney 2001-2006) استفاده نموده است که تعداد سفارتخانه‌ها و کمیسیون‌های عالی در یک کشور، تعداد سازمان‌های بین‌المللی در کشور و عضویت در هیأت‌های صلح سازمان ملل متحد از دیگر متغیرهایی است که برای جهانی شدن سیاست در نظر گرفته شده است.

روش محاسبه

برای محاسبه‌ی شاخص جهانی شدن هر یک از متغیرهای بالا به شاخصی به مقیاس ۱ تا ۱۰۰ تبدیل شده‌اند، که مقدار ۱۰۰ بالاترین ارزش برای هر متغیر طی دوره‌ی ۱۹۷۰ تا ۲۰۰۴ و مقدار ۱ حداقل ارزش است. ارزش‌های بالاتر، جهانی شدن بیشتر را نمایش می‌دهند. وزن‌هایی که برای تعیین شاخص‌های فرعی به کار

1. Derber, 2006

رفته‌اند، با الگوی تحلیل مؤلفه‌ی اصلی برای تمام نمونه کشورهای و سال‌ها محاسبه شده است. در مجموع سه شاخص اصلی: ۱. جهانی شدن اقتصاد دارای وزنی برابر ۳۶٪، ۲. جهانی شدن اجتماع دارای وزنی برابر ۳۸٪ و ۳. جهانی شدن سیاست دارای وزنی برابر ۲۶٪ می باشد، که وزن آنها روی هم رفته ۱۰۰٪ می باشد. هر یک از شاخص‌های اصلی به زیر شاخص‌هایی تقسیم شده، مانند شاخص جهانی شدن اقتصاد که به دو شاخص فرعی: ۱. جریان‌های واقعی با وزن ۵۰٪ و ۲. محدودیت‌ها با وزن ۵۰٪ تقسیم شده است. در مرحله‌ی آخر شاخص فرعی جریان‌های واقعی به پنج زیر شاخص تقسیم شده و هر یک وزن ویژه‌ای دارند که مجموع وزن آنها نیز رقم ۱۰۰٪ می شود. همین طور برای سایر شاخص‌ها نیز چنین وزن‌هایی اختصاص یافته است. داده‌ها سالانه محاسبه شده‌اند، به هر حال همه‌ی داده‌ها برای همه‌ی کشورها و سالانه در محاسبه‌ی شاخص‌ها قابل دسترس نیستند، لذا در چنین مواردی وزن متغیرها با استفاده از برآورد رگرسیون خطی، انجام گرفته است. اگر بیش از یک سوم داده‌های تحت بررسی غیر قابل دسترس باشند، آستانه‌ها برای شاخص‌های فرعی اقتصادی، اجتماعی و سیاسی مقدار ۳/۰ می باشد. این آستانه‌ها برای شاخص‌های فرعی سطح پایین تر ۲/۰ می باشد. اندکس‌های جهانی شدن اقتصادی، اجتماعی و سیاسی به همان خوبی شاخص کلی جهانی شدن، محاسبه شده‌اند. شاخص‌های اصلی و فرعی به شرح جدول زیراند:

جدول شماره ۲: شاخص جهانی شدن کوف برای سال ۲۰۰۷

وزن	اندکس‌ها و متغیرها
۳۶٪	۱. جهانی شدن اقتصادی
۵۰٪	a. جریان‌های واقعی
۱۶٪	i. تجارت (درصدی از GDP)
۲۱٪	ii. جریان‌های سرمایه گذاری مستقیم خارجی (درصدی از GDP)
۲۳٪	iii. حجم سرمایه گذاری مستقیم خارجی (درصدی از GDP)
۱۹٪	iv. سرمایه گذاری اوراق بهادار (درصدی از GDP)
۲۲٪	v. پرداخت به دولت‌های خارجی (درصدی از GDP)
۵۰٪	b. محدودیت‌ها
۲۴٪	i. محدودیت‌های واردات پنهان

- ii. نرخ متوسط تعرفه
/۲۸
- iii. مالیات بر تجارت بین‌المللی
/۲۸
- iv. محدودیت‌های حساب سرمایه
/۲۰
۲. جهانی شدن اجتماع
/۳۸
- a. داده‌ها در مورد تماس‌های شخصی
/۲۹
- i. ترافیک مکالمات تلفنی خارجی
/۱۴
- ii. نقل و انتقال مالی (درصدی از GDP)
/۸
- iii. توریسم بین‌المللی
/۲۷
- iv. جمعیت خارجی (درصدی از کل جمعیت)
/۲۵
- v. مراسلات پستی بین‌المللی (سرانه)
/۲۷
- b. داده‌های مربوط به جریان اطلاعات
/۳۵
- i. میزان اینترنتی (در ۱۰۰۰ تن جمعیت)
/۲۰
- ii. کاربران اینترنت (در ۱۰۰۰ تن جمعیت)
/۲۴
- iii. تلویزیون کابلی (در ۱۰۰۰ تن جمعیت)
/۲۰
- iv. تجارت روزنامه‌ها (درصدی از GDP)
/۱۴
- v. رادیو (در ۱۰۰۰ تن جمعیت)
/۲۳
- c. داده‌های مربوط به مجاورت فرهنگی
/۳۷
- i. تعداد رستوران‌های مکدونالد (سرانه)
/۴۰
- ii. تعداد Ikea (سرانه) (نوعی رستوران)
/۴۰
- iii. تجارت کتاب (درصدی از GDP)
/۲۰
۳. جهانی شدن سیاست
/۲۶
- i. تعداد سفارتخانه‌ها در کشور
/۳۵
- ii. عضویت در سازمان‌های بین‌المللی
/۳۶
- iii. مشارکت در مأموریت‌های شورای امنیت سازمان ملل متحد
/۲۹

در جدول شماره ۳، نتایج حاصل از کاربرد شاخص جهانی شدن کوف در سال ۲۰۰۷، برای ۱۲۲ کشور مشخص شده است. ایران در بین این کشورها در مرتبه‌ی ۱۱۵ به لحاظ شاخص کلی جهانی شدن قرار دارد، که بیانگر جایگاه نه چندان مطلوب کشور در فرآیند جهانی شدن است و ضرورت، رفع موانع جهانی شدن در ابعاد مختلف مطرح می‌شود. گرچه در بعضی شاخص‌ها مانند تعداد رستوران‌های مکدونالد، به دلیل قطع ارتباط ایران و آمریکا، چنین شاخصی باید حذف شود، در این صورت جایگاه ایران ممکن است به حداقل تغییر کند.

جدول شماره ۳. شاخص جهانی شدن کوف برای سال ۲۰۰۷

شاخص کلی جهانی شدن			شاخص جهانی شدن اجتماع			شاخص جهانی شدن اقتصاد			شاخص جهانی شدن سیاست		
رتبه	کشور	شاخص	رتبه	کشور	شاخص	رتبه	کشور	شاخص	رتبه	کشور	شاخص
۱	بلژیک	۹۱.۹۶	۱	اتریش	۹۳.۱۰	۱	لوکزامبورگ	۹۸.۴۹	۱	فرانسه	۹۸.۰۶
۲	اتریش	۹۱.۶۰	۲	سنگاپور	۹۲.۴۹	۲	سنگاپور	۹۵.۱۴	۲	آمریکا	۹۶.۱۱
۳	سوئد	۸۹.۸۹	۳	بلژیک	۹۰.۶۶	۳	ایرلند	۹۴.۸۸	۳	فدراسیون روسیه	۹۶.۰۴
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
۱۱۵	ایران	۳۵.۱۹	۱۱۵	الجزایر	۲۶.۵۲	۱۱۵	عربستان	***	۱۱۵	گینه نو	۱۷.۸۶
...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
۱۲۲	بوروندی	۲۵.۷۵	۱۲۲	میانمار	۱۰.۲۴	۱۲۲	میانمار	***	۱۲۲	باهاما	۱۱.۴۴

*** اطلاعات موجود نیست.

* رتبه بندی بر مبنای داده های سال ۲۰۰۴ است. Source: <http://yaleglobal.yale.edu/disply.article?id=8313>

۲. روش شناسی و داده های شاخص جهانی شدن بر مبنای روش A. T. Kearney

شاخص جهانی شدن سیاست خارجی A.T.Kearney تغییرات را در چهار جزء کلیدی ادغام جهانی ارزشیابی و ردگیری می‌کند و معیارهایی مانند تجارت، جریان سرمایه گذاری، حرکات جمعیت در طول

مرزها، حجم ترافیک مکالمات بین‌المللی، کاربرد اینترنت و مشارکت در سازمان‌های بین‌المللی را ترکیب می‌کند.

در سال ۲۰۰۵ در جهان، ۶۲ کشور براساس شاخص جهانی شدن رتبه بندی شده‌اند که ۹۶٪ تولید ناخالص داخلی (GDP) و ۸۵٪ جمعیت جهان را داشته‌اند. مناطق عمده جهان، از کشورهای توسعه یافته تا در حال توسعه تحت پوشش قرار گرفته‌اند، تا نگرشی جامع از ادغام جهانی فراهم شود، که شامل ابعاد زیر هستند:

۱. ادغام اقتصادی: داده‌های مربوط به تجارت و جریان‌های ورودی و خروجی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی را ترکیب می‌کند. تماس‌های شخصی، سفرهای بین‌المللی و توریسم، ترافیک مکالمات بین‌المللی و ارسال حواله بین‌کشوری و نقل و انتقال شخصی (شامل ارسال وجه کارگران، جبران‌گرامت کارگران، و دیگر نقل و انتقال‌های غیردولتی و خصوصی).

۲. پیوندهای تکنولوژیکی: شامل تعداد کاربران اینترنت، میزبانان اینترنت و سرورهای امنیتی که از طریق آن نقل و انتقال رمز صورت می‌گیرد.

۳. مشغله‌های سیاسی: شامل عضویت کشورها در سازمان‌های بین‌المللی، مشارکت‌های مالی و پرسنلی در مأموریت‌های حفظ صلح سازمان ملل متحد.

مهمترین داده‌های در دسترس برای نمونه‌ی کاملی از ۶۲ کشور از سازمان‌های بین‌المللی، شامل بانک جهانی، بنیاد نظارت بین‌المللی و اتحادیه‌ی ارتباطات تلفن بین‌المللی جمع‌آوری شده است. داده‌های خام برای ساخت شاخص جهانی شدن به شرح زیر هستند: (2005 Globalization Index Data and Methodology, et al, 2005:5)

۱. داده‌های مربوط به سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی؛
۲. داده‌های مربوط به نقل و انتقال مالی بین‌المللی؛
۳. داده‌های مربوط به تولید ناخالص داخلی؛
۴. داده‌های مربوط به سازمان‌های بین‌المللی؛
۵. داده‌های مربوط به حمل و نقل بین‌المللی؛
۶. داده‌های مربوط به تعداد میزبانان اینترنت؛
۷. داده‌های مربوط به تعداد کاربران اینترنت؛

۸. داده های مربوط به هیأت‌های حفظ صلح؛
۹. داده های مربوط به جمعیت؛
۱۰. داده های مربوط به نقل و انتقال خصوصی افراد؛
۱۱. داده های مربوط به سرورهای اینترنتی امنیتی؛
۱۲. داده های مربوط به ترافیک مکالمات تلفنی؛
۱۳. داده های مربوط به تجارت؛
۱۴. داده های مربوط به عهدنامه ها و پیمان نامه‌ها.

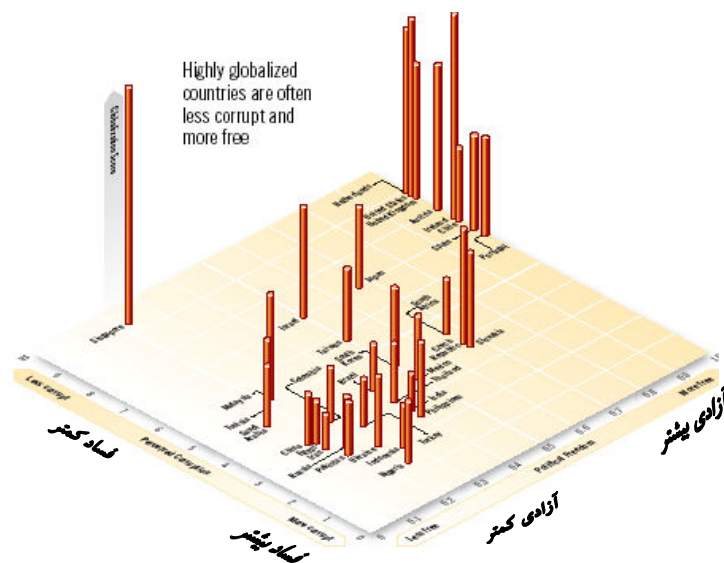
ارتباط میان جهانی شدن و آزادی

یکی از عوامل اصلی جهانی شدن، جهانی شدن دموکراسی است، که از دهه‌ی ۱۹۷۰ مفاهیم حقوق دموکراسی در سراسر جهان منتشر شده، دموکراسی به یک ارزش و فرآیند جهانی تبدیل شده است. از اواسط دهه‌ی ۱۹۷۰ حدود ۷۴ کشور از سامانه‌ی سیاسی غیر دموکراتیک به دموکراتیک تغییر یافته‌اند. جهان تا پیش از این هرگز چنین موج دموکراسی سازی را تجربه نکرده بود. (جان اسکات، ۱۳۸۴: ۱۸۹). نکته‌ی بسیار اساسی تحلیل ارتباط میان جهانی شدن و آزادی و دموکراسی است. سؤال این است که چگونه آزادی و جهانی شدن با یکدیگر سازگار می‌شوند؟ برای این منظور شاخص جهانی شدن سیاسی با طبقه‌بندی سالانه‌ی آزادی هاوس^۱ از حقوق سیاسی و آزادی شهروندان در سطح جهانی مقایسه شده است. این دو شاخص با یکدیگر ارتباط کاملاً ظریفی دارند. ارتباط مثبت قوی بین جهانی شدن و آزادی سیاسی وجود دارد. جهانی شدن ممکن است یکی از بهترین شیوه‌های حفظ شرافت و صداقت سیاست مداران باشد. بررسی‌های نظارت بین‌المللی نشان داده که کشورهایی که بیشتر جهانی شده‌اند، سطح کمتری از فساد و رشوه خواری ادارکی را نشان می‌دهند. جهانی شدن ممکن است به افزایش حقوق سیاسی و آزادی‌های اساسی کشورهایی مانند مصر و غیره که در انتهای شاخص جهانی شدن قرار دارند، سرعت بخشد. علاوه بر این، ادغام بیشتر ممکن است به سازگاری استانداردهای بین‌المللی بالاتر برای نظارت و شفافیت منجر شود. که به نوبه‌ی خود از فساد و رشوه خواری جلوگیری می‌کند و کارآیی دولت‌ها را افزایش می‌دهد.

1-Freedom House's annual ranking of political right and civil liberties

البته، استثنایی نیز برای حکومت کردن وجود دارد. سنگاپور، جهانی‌ترین کشور دنیا محلی برای یک اقتصاد باز و نوین است، ولی کنترل قوی دولت را بر رسانه‌ها و آزادی محدود افراد حفظ کرده است. در طرف دیگر طیف آفریقای جنوبی است که به طور نسبی آزادی سیاسی زیادی دارد، اما در شاخص جهانی شدن دارای رتبه‌ی متوسط است (Measuring Globalization, 2005:59). این وضعیت در نمودار شماره ۱ مشخص شده است.

نمودار شماره ۱: ارتباط میان جهانی شدن سیاست و فساد و رشوه خواری

Source: Measuring Globalization (2005), <http://www.foreignpolicy.com>

جایگاه ایران در شاخص جهانی شدن

جایگاه ایران بر اساس شاخص جهانی شدن A.T.Kearney برای پنج سال در جدول شماره ۴ در بین ۶۲ کشور جهان مشخص شده است. نکته‌ی اساسی این است که ایران در این سال‌ها در پایین‌ترین سطح قرار داشته است. این وضعیت همچنین در نمودار شماره ۲ مشخص شده است:

جدول شماره ۴: جایگاه ایران در شاخص جهانی شدن A.T.Kearney

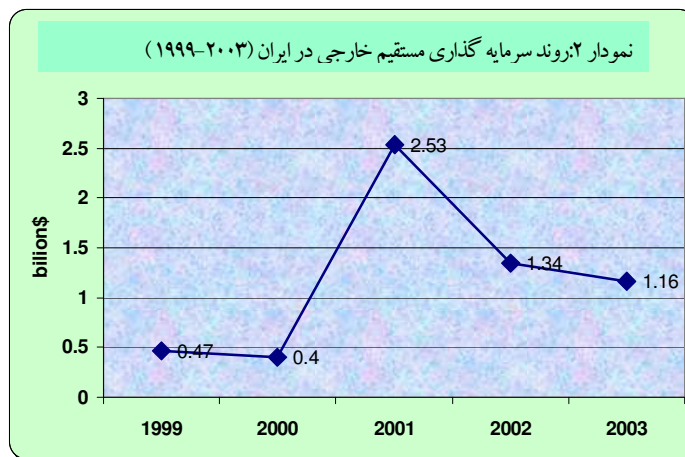
شاخص جهانی شده ۲۰۰۵		شاخص جهانی شده ۲۰۰۴		شاخص جهانی شده ۲۰۰۳		شاخص جهانی شده ۲۰۰۲		شاخص جهانی شده ۲۰۰۱	
کشور	رتبه	کشور	رتبه	کشور	رتبه	کشور	رتبه	کشور	رتبه
سنگاپور	۱	ایرلند	۱	ایرلند	۱	ایرلند	۱	سنگاپور	۱
سوئیس	۲	سنگاپور	۲	سوئیس	۲	سوئیس	۲	هلند	۲
امریکا	۳	سوئیس	۳	سوئد	۳	سنگاپور	۳	سوئد	۳
⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮
ایران	۶۲	ایران	۶۲	ایران	۶۲	ایران	۶۲	ایران	۵۰

Source: <http://www.worldaudit.org/Globalization%20index%20.htm>.

مشاجرات سیاسی بین ایران و آمریکا و تحریم یکجانبه‌ی آمریکا و به تازگی مباحث مربوط به غنی‌سازی اورانیم در ایران و گفتگوی کشورهای اروپایی با ایران (این گزارش قبل از تصویب قطعنامه‌های شورای امنیت در سال ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶ در خصوص تحریم ایران نگاشته شده است)، باعث مشکلات جدی در فرآیند سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کشور شده و باعث گردیده که اقتصاد کشور لنگان لنگان به پیش رود. محدودیت‌های اینترنت باعث کاهش پیوند تکنولوژیکی کشور با جهان خارج شده است. تعداد سرانه‌ی سرورهای امنیتی در ایران ناچیز و حتی کمتر از بنگلادش است، پیوسته نبودن^۱ سرورها و کنترل دولت بر کاربران اینترنت از دیگر مشکلات جهانی شدن است. بر اساس این گزارش، ایران زمان زیادی است که بر حسب تماس‌های شخصی شهروندان با بقیه‌ی جهان فراموش شده است. نسبت توریست‌ها (ورودی و خروجی) به جمعیت کشور فقط ۰/۷٪ است، حتی کمتر از سنگال که ۰/۱۰۵٪ و در مقایسه با عربستان که ۰/۴۷۰۲٪ جمعیت می‌باشد. به طور روشنی ایران در بیشتر زمینه‌ها سریع نمی‌رود. (The fifth annual A.T.Kearney /foreign policy Globalization Index,2005,5)

1. Online

همان‌طوری که در ابتدای بحث ذکر شد، تحلیل روند جهانی شدن شهرها در ایران، بدون بررسی فرآیند جهانی شدن کشور چندان قابل درک نخواهد بود. بنابراین هر گونه تلاشی در راستای جهانی کردن و جهانی شدن^۱ شهرها نیازمند سازگاری سیستم ملی در راستای جهانی شدن است، در غیر این صورت، نتیجه‌ی مطلوبی به دست نخواهد آمد.

http://www.atkeamey.com/shared_res/pdf/RFID-EPC_S.pdf

روند جهانی شدن شهرها

همان‌طور که در ابتدای بحث گفته شد، بدون آشنایی با روند جهانی شدن در سطح کلان ملی، امکان تحلیل روند جهانی شدن شهرها کار دشواری خواهد بود. چون شهرها زیر سیستم ملی هستند و به تبع تغییرات در سیستم کلی، آنها نیز دچار تغییر می‌شوند. لذا در این قسمت جهانی شدن شهرها تحلیل شده است. شاید اولین بار اصطلاح شهر جهانی^۲ به وسیله پاتریک گدس شهر ساز مشهور اسکاتلندی^۳ در سال ۱۹۱۵ به کار گرفته شد، که به شهرهای گسترش یافته به درون گروه بندی‌های وسیعتر جدید یا منظومه‌های شهری^۴ اشاره دارد (Meekam Ng & Petter Hill, 2003:151). به دنبال آن در سال ۱۹۶۶، سر پیتر هال^۵ «شهرهای جهانی» را

1. Globalizing & Globalization
2. World City
3. Patrick Geddes, 1915
4. Con-urbation
5. Sir Peter Hall, 1966

منتشر کرد. او بررسی کرد که چگونه شهرهایی مانند نیویورک، لندن، توکیو، پاریس و مسکو سریعتر رشد می‌کنند و حوزه‌ی نفوذشان را برای این که شهرهای جهانی برتر شوند، گسترش می‌دهند. پیتروال، این شهرها را به عنوان مراکز عمده‌ی قدرت سیاسی، مراکز دولت‌های ملی و بین‌المللی، مراکز تجاری، منابع مالی و ارتباطات و تمرکز نخبگان در آموزش و تحقیق و هنر شناسایی کرد. در عصر جهانی شدن شهرهای واقعی مهمتر از هر زمان دیگر شده‌اند، شهر جهانی نقطه‌ی متروی در منطقه‌ی کلان‌شهری نیست، بلکه شبکه‌های عظیم متنوعی که جهان را احاطه کرده‌اند، به قدری به هم پیچیده‌اند، که آنها شهرهای موجود را در یک ماهیت شهری جهانی متحد کرده‌اند، در این شبکه‌ها، شهرها کانونی برای ساخت، توزیع و مصرف هستند. (Gallis, 2002:2). بر این اساس، در خصوص جهانی شدن شهرها فرضیه‌هایی به شرح زیر مطرح شده‌اند:

۱. فرضیه‌ی شهر جهانی فریدمن^۱

در سال ۱۹۶۸، جان فریدمن^۲ و ژنوتزولف^۳ «فرضیه شهر جهانی» را مطرح کردند (Meekam, et al, 2003:152). فرضیه‌هایی که به وسیله‌ی فریدمن ارائه شده، بحث می‌کند که «تقسیمات بین‌المللی نیروی کار» از طریق شهرهای جهانی سازماندهی می‌شوند. این شهرها بی‌نظیر هستند، به خاطر این که به عنوان «مراکز کنترل» برای تراکم سرمایه‌ی جهانی و در نتیجه کسب ساختارهای اجتماعی و اقتصادی داخلی ویژه عمل می‌کنند. فریدمن سلسله‌مراتبی را در میان فهرست شهرهای جهانی پیشنهاد می‌کند، به مقدار زیادی به خاطر اهمیت آزمایشی و آموزشی نقل شده است، اما به خاطر این که فاقد هرگونه پایه و اساس آشکاری است، به طور ویژه‌ای ضعیف است.

فرضیه‌هایی که فریدمن مطرح کرده، به شرح زیراند:

۱. کارکردهای کنترل جهانی به بهترین شکل به وسیله‌ی تعداد دفاتر نمایندگی شرکت‌های بین‌المللی اندازه‌گیری می‌شود؛

۲. بازسازی اشتغال معاصر در شهرها به شکل و حد ادغام در اقتصاد جهانی مربوط است؛

1. Fridman's world city hypotheses

2. John Friedman

3. Goetz wolf

۳. شهرهای کلیدی با سرمایه بین‌المللی به عنوان نقطه‌ی کانونی در سازمان فضایی و تفصیلی تولید و بازارها شناسایی شده‌اند؛

۴. شهرهای جهانی محل انباشت و تمرکز سرمایه‌ی بین‌المللی هستند؛

۵. شهرهای جهانی نقاط مقصد برای مهاجران ملی و بین‌المللی هستند.

مشکلات اصلی در خصوص نتایج تحقیق فریدمن، اندازه‌گیری مشخصه‌های شهرهای جهانی و سپس طبقه‌بندی آنها در تعدادی زیادی جداول است. تیلور ایرادی که بر این طبقه‌بندی گرفته، این است که چیزی در باره ارتباطات درونی نمی‌گوید (J.V. Beaverstock & et al, 2000:45). مشکل کلیدی دیگر با سلسله مراتب فریدمن، این است که پیچیدگی سیستم شهری اروپایی را نادیده گرفته است، جایی که چند شهر به‌طور نسبی کوچک (زوریخ، وین، آمستردام و...) اثر نامتناسبی بر جهان گذاشته‌اند، و برخلاف فضای سیاسی یکپارچه‌ی آمریکا که فریدمن در آن به تحقیق پرداخته، تخصص شهرهای اروپایی با سرمایه‌های ملی زیاد ترکیب شده و یک الگوی شهری تولید کرده که به‌طور آشکاری روی هم رفته سلسله‌مراتبی نیست.

متخصصان زیادی روی فرضیات بالا کار کرده و تأکید کرده‌اند که شهرهای جهانی مکان‌هایی برای تجارت جهانی، منابع مالی و سازماندهی و هماهنگی بین تجارت و دولت‌اند.

۲. فرضیه‌ی شهرهای سه‌گانه‌ی ساسن^۱

کار ساسن^۲ به‌طور ویژه‌ای برای تشخیص دقیق ماهیت شهرهای جهانی مهم است. گرچه او تغییرات در منابع مالی و بانکداری بین‌المللی را به عنوان پایه‌ای در فرضیه‌ی شهرهای سه‌گانه‌اش شناسایی کرده است و معتقد است که شهرهای جهانی مهم تراز مراکز مالی هستند. برای ساسن منابع مالی یک رشته از تولیدات خدمات پیشرفته است، که عملکرد شهرهای جهانی را به عنوان «مکان‌های تولید فراصنعتی» مشخص می‌کند. این متضاد با عقیده‌ی اولیه‌ی فریدمن از شهرهای جهانی به عنوان «مراکز فرماندهی عمومی» به خاطر تمرکز دفاتر مرکزی شرکت‌ها است، که به وسیله‌ی ساسن به عنوان یک عنصر اساسی شهر جهانی شناسایی نشده است. تفاوت اساسی برای ساسن این است که یک شهر جهانی، کانونی برای سرویس دهی اساسی سرمایه

1 -Sassen's triad of world cities

2. Sassen, 1991, 1994, 1996

جهانی و نه مدیریتش است. به هر حال قدرت تحلیل ساسن وقتی سؤال سلسله مراتب جهانی مطرح می شود، ضعیف می شود. گرچه بیشتر بحث های او در خصوص مبادلات مالی بین شهرها است، ولی داده ها به سادگی آشکار نمی کند که آیا گروه سه تایی (نیویورک، لندن، توکیو) واقعاً نقطه ی اوج سلسله مراتب جهانی را نشان می دهند؟ روی هم رفته او یک مطالعه مقایسه ای ارزشمندی را از شهرهای جهانی با نتایج بهتری در خصوص تغییرات موازی بین نیویورک، لندن و توکیو فراهم کرد. به هر حال تحلیل او کمک کمی به بهبود فهم ما از ارتباطات میان شهرها می کند، یک نقص جدی وقتی مشخص می شود که نقش لندن را در یک سیستم شهری اروپایی در نظر بگیریم. ساسن^۱ با طرح مجموع سه تایی شهرهای جهانی (لندن، نیویورک و توکیو)، بحث کرده که اگر رشد اقتصاد جهانی مهار نشود، نتایج مضر برای فقرا و برای بخش های بزرگی از طبقات متوسط خواهد داشت. او معتقد است که حداقل نیمی از تجارت و فعالیت هایی که در شهرهای با عنوان جهانی انجام می گیرد، شایستگی آن را ندارند و نمی توان به اقتصاد شهری اجازه داد که کشتزار اقتصادی شود (J.V.Beaverstock & et al, 2000:45). همین طور کیل^۲ یادآور می شود که شهر جهانی «مکانی است که در آن بحران های اکولوژیکی جهانی به صورت مستحکمی ظاهر شده و به وسیله ی عدم اطمینان ها، ریسک ها و خطرات» مشخص می شوند.

۳. ظهور جامعه ی شبکه ای کاستلز^۳

از نظر فریدمن و ساسن شهر جهانی به عنوان «نقطه ی اساسی» یا «مراکز تولید خدمات جهانی» نامیده شده که می تواند به طور اساسی به عنوان «فرآیند» مطالعه شوند. امانول کاستلز^۴ عنوان «ظهور جامعه شبکه ای» را برای فهم شهر جهانی به کار برده است. به نظر او در جامعه شبکه ای شهرهای جهانی ترکیبی از دگرگونی های اجتماعی وسیعتر هستند و شهرهای جهانی ثروت و قدرتشان را متمرکز و نگهداری می کنند. به خاطر این که فرآیندهای خدمات پیشرو، مراکز تولید و بازارها را در یک شبکه ی جهانی پیوند می دهد (کاستلز، ۱۹۹۶: ۳۸۰). شهرهای جهانی از طریق جریان دانش، اطلاعات، پول و تولیدات فرهنگی و نه مشخصه های ثابت (فرم و

1. Sassen 1991
2. Keil 1995:282
3. he Rise of the Network Society
4. A.Manual Castells 1996

کار کرد) تولید و باز تولید می‌شوند، بر این اساس شهرهای جهانی از نظر کاستلز «فرآیند» هستند. که به وسیله‌ی مراکز تولید و مصرف خدمات پیشرفته و جوامع محلی فرعی به شبکه‌ی جهانی می‌پیوندند. همچنین به نظر کاستلز به دلیل ماهیت جامعه‌ی نوین که بر مبنای دانش استوار است و پیرامون شبکه‌ها سازمان یافته و تا حدی از جریان‌ها تشکیل شده است. شهر اطلاعاتی، نه یک شکل، بلکه یک فرآیند است، فرآیندی که سلطه ساختاری فضای جریان‌ها ویژگی آن است. عاملی که در فرآیندهای جدید شهری اهمیت دارد، این حقیقت است که فضای شهری هر روز بیش از پیش از نظر اجتماعی متمایز می‌شود. در همان حال، از نظر کارکردی، وابستگی متقابل بخش‌های مختلف آن از مجاورت فیزیکی فراتر می‌رود. این موضوع ناشی از جدایی معنایی نمادین محل انجام کار و تخصیص اجتماعی فضا در مناطق کلانشهری است (کاستلز، ۱۳۸۰: ۷-۴۶۴).

بنابراین، از نقطه نظر تئوریک برای اندازه‌گیری و استانداردسازی از عقیده‌ی کاستلز (۱۹۹۶) از شهر به عنوان «فرآیند» (فضای جریان‌ها)، از «فرضیه شهر جهانی» فریدمن (۱۹۸۶) در درون یک اقتصاد جهانی متغیر و تحلیل ساسن (۱۹۹۴) از تراکم و مرکزیت مجموعه‌های تولیدی - خدماتی شهر جهانی استفاده شده است. (J.V.Beaverstock & et al, 2000: 48)

تجربیات شهرها در ورود به شبکه‌ی جهانی شدن:

شاید بهترین مورد در خصوص تجربه‌ی ورود شهرها به فرآیند جهانی شدن، تجربه‌ی کشور چین باشد. شهرهای چینی توسط نیروهای زیادی به قرن جهانی شدن وارد می‌شوند، ورود چین به سازمان تجارت جهانی از سال ۲۰۰۱، و گسترش اقتصاد آزاد دو عامل عمده در ورود چین به قرن جهانی شدن هستند. (Fulong Wu, 2006: 191). بیشتر نوشته‌ها در خصوص شهرهای جهانی تا به حال عمدتاً در خصوص شهرهای با درجه‌ی برتر اقتصادهای غربی است، اما یقیناً خلاف قاعده‌ای از پارادایم شهر جهانی در زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی وجود دارد. همین‌طور برای مراکز که تسهیلات به شرکت‌های چند ملیتی و یا مراکز برای تولید خدمات برای کنترل اقتصاد جهانی ارائه می‌کنند. هیل و کیم^۱ بحث کرده‌اند که سئول و توکیو انواع متفاوتی از شهرهای جهانی فراسوی پارادایم شهر جهانی را نشان می‌دهند. به‌خاطر این که سیاست‌های مالی و صنعتی آنها وضعیت‌های توسعه‌ای دو کشور را در بر گرفته است. در چین تئوری روش حکومتی به فهم ساخت استنادانه‌ی

1. Hill & Kim, 2000

حق مالکیت و به سرمایه‌داری اجازه می‌دهد و به نوبه‌ی خود درگیری شهرهای بزرگی مانند شانگهای را در یک اقتصاد سرمایه‌داری جهانی بهبود می‌بخشد. آنها برخی تغییرات عمده مانند استقلال اقتصادی، جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی را یادآور شده‌اند، که به پویایی فضایی منجر می‌شود و شامل مناطق توسعه‌ی اقتصادی جانبی است که سرمایه‌ی خارجی را در حمایت از پیوند در حال رشد با اقتصاد جهانی وارد توسعه شهری می‌کند (Fulong Wu, 2006: 193).

در مطالعه‌ای که در خصوص جهانی شدن شانگهای در چین (Yehua et al, 2006: 231) انجام گرفته، بر اهمیت سرمایه‌گذاری خارجی در زمینه‌ی تبدیل شانگهای به شهر جهانی تأکید شده است. چین از دهه‌ی ۱۹۷۰ تمرکزش را از سوسیالیسم دولتی و خوداتکالی به سیاست درهای باز و جهانی شدن تغییر داد، و از دهه‌ی ۱۹۹۰ بسیاری از شهرها سیاست جسورانه‌ی جذب سرمایه‌گذاری خارجی را به کاربرند، و شهرها با ایجاد مناطق سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی خواسته‌اند به این هدف برسند، اخیراً شهرهای جهانی چنین هدفی را دنبال می‌کنند، و شانگهای با بازسازی ساختاری به سوی شهر جهانی گام بر می‌دارد. زیرا جهانی شدن هدف اوئی‌هی عمده‌ترین شهرها در جهان در حال گذار و توسعه در دنیای معاصر است. در این تحقیق، اهمیت سیاست دولت و سرمایه‌گذاری خارجی در جهانی شدن شهرها برجسته شده است. بر خلاف شهرهای جهانی سنتی در کشورهای پیشرفته که به وسیله‌ی کاهش بخش کارخانه‌ای، سرمایه‌گذاری در خدمات تجاری پیشرفته، جریان سرمایه به داخل به همان خوبی به خارج و حداقل نقش برای دولت مشخص شده‌اند، بیشتر شهرهای آسیایی از سرمایه‌گذاری خارجی به عنوان یک وسیله‌ی پیش برنده برای جهانی شدن سود می‌برند. در شانگهای علاوه بر بخش خدمات مقدار قابل ملاحظه‌ای سرمایه‌گذاری خارجی به بخش کارخانه‌ای صنعتی می‌رود. نقش مهم صنعت در شانگهای وضعیتی این شهر را به عنوان یک شهر جهانی در حال رشد شبیه سئول و توکیو تأکید بر صنایع کارخانه‌ای و تولیدات با فن‌آوری برتر دارد. علاوه بر موارد بالا، نقش مهم دولت با تصویب قوانین و اجرای سیاست‌هایی برای جذب بیشتر سرمایه‌گذاری خارجی و ایجاد مناطق توسعه مانند «پارک‌های علمی - تحقیقاتی، پایانه‌های حمل و نقل و غیره به جهانی شدن شهرها کمک کرده است، به گونه‌ای که تا سال ۲۰۰۲ از ۵۰۰ شرکت جهانی که دفاتر یا کارخانه‌هایی در شانگهای تأسیس کرده‌اند، ۱۶۶ شرکت در این شهر سرمایه‌گذاری کرده‌اند. علت سرمایه‌گذاری خارجی فزاینده در شانگهای نسبت به سایر شهرها این است که شهرداری به طور ساختاری با اقتصاد جهانی بیشتر از سایر استان‌ها ادغام شده است. تشکیل چهار منطقه‌ی

سرمایه‌گذاری در سطح ملی در شانگهای به جذب بیشتر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی کمک کرده است و این چهار منطقه مکمل یکدیگراند. با تمام این تلاش‌ها شانگهای در مراحل اولیه‌ی جهانی شدن است و مشکلات بر سر راه جهانی شدن این شهر را در سه گروه به شرح زیر خلاصه شده است:

۱. اقلیتی با درآمد بالا و اکثریتی با درآمد پایین نسبت به استانداردهای جهانی هستند، سطح نسبی پایین درآمد به گام‌های تبدیل اقتصاد شانگهای به اقتصاد جهانی ضربه زده است.
  ۲. بخش مالی هنوز ضعیف است و روند شکل‌گیری شرکت‌های عمده کند است. در سال ۲۰۰۰ فقط دو تا از شرکت‌های ملی در بین ۵۰۰ شرکت جهانی بوده‌اند. بازار سهام شانگهای در مقایسه با بازارهای سهام سستی مانند نیویورک بسیار کوچک است و شانگهای در مراحل اولیه‌ی تبدیل به یک مرکز مالی جهانی است.
  ۳. مشابه دیگر بخش‌های چین، شانگهای سطح بالایی از بروکراسی اداری را حفظ کرده است، که ماهیت اقتصاد سیاسی چین را نشان می‌دهد. گرچه شانگهای اصلاحات عمده‌ای را در این زمینه انجام داده است. شهرداری در مقایسه با دیگر شهرهای جهانی به لحاظ شفافیت سیاسی عقب‌تر است. سازگاری با فرهنگ جهانی از نظر اجتماعی و سیاسی لازم است، علی‌رغم اهمیت استراتژیک شانگهای در منطقه، قبل از این که شانگهای به عنوان سرآزدها با شهرهای جهانی عمده ناحیه از جمله سئول و توکیو هماهنگ شود، ضرورت بیشتری برای ترکیب و همکاری شانگهای و دلتای یا نگسه^۱ وجود دارد. (Yehua et al, 2006:243)
- در کشور هند نیز، در ۳۵ کلانشهر میلیونی، رشد جمعیت شهری و افزایش تقاضای مسکن و رشد زیرساخت‌های ناشی از آن و همچنین افزایش درآمد سرانه، کاهش فقر شهری و رشد اقتصادی شهرهای بزرگ، باعث گسترش شهر در ابعاد افقی و عمودی شده است. رشد کلان‌شهرها در نتیجه‌ی سرمایه‌گذاری‌های خارجی و داخلی، پیرامون‌گزینی اطراف این شهرها، رشد بخش‌های IT و تعامل و توافق توسعه‌گران محلی و بین‌المللی باعث توسعه‌ی بیشتر این شهرها شده و استانداردهای زندگی و کار را به سطح جهانی نزدیک کرده است. در این میان نقش دولت‌های محلی و ایالتی در سازماندهی مجدد شهرهای مذکور دارای اهمیت است. سازمان‌های غیردولتی بسیاری نیز در این کشور در راستای بهبود وضعیت اجتماعی، تقویت اجتماع محلی و فعالیت‌های توسعه‌ای مؤثر بوده‌اند و طی مراحل متعددی به بازساخت شهرهای هند همت گمارده‌اند. مراحل بازساخت شهرهای هند در جدول شماره ۵ مشخص شده است.

---

1. Yangtze

بر این اساس شهرهایی که به عنوان مدخل ورودی در مرحله‌ی نخست بازساخت شهری مورد توجه قرار گرفته‌اند، با جذب سرمایه‌های خارجی و داخلی و تقویت زیرساخت‌های مالی، علمی، فنی و انسانی خود، به عنوان دروازه‌های ورود به سیستم جهانی محسوب شده و زمینه‌ساز انتقال شهرهای دیگر منطقه به این فرایند می‌باشند.

جدول شماره ۵: سنخ‌شناسی بازساخت شهرهای هند

تغییر	مشخصات	مثالها	رده شهر
رشد سریع	جاذب برای هردو سرمایه داخلی و خارجی، دولت فعال، عرضه‌ی نیروی کار ماهر، مراکز تحقیقات ملی و کالج‌های مهندسی	بمبی، بنگلور، دهلی	رده اول شاهراهها (مدخل ورودی)
سرعت رشد کمتر از گروه اول	عرضه نیروی کار ماهر، نهادهای تحقیقات ملی و کالج‌ها، دولت کارآمد، ارزاتر از شهرهای گروه اول	کلکته، حیدرآباد، پونا و احمدآباد	دومین رده
کمتر از رده دوم	هزینه‌های پایین‌تر، ارزاتر از شهرهای رده دوم، فعالیت‌های ترقی‌خواهانه‌ی کمتر دولت، دانشگاه‌های محلی و ناحیه‌ای	جی پور، چندیگر و...	رده سوم
بدون تغییر	حکمرانی ضعیف، مشکلات و مقررات قانونی	پتنا و وارنسیا	حاشیه‌ای

Source: Shaw & M.K. Satish, (2006:1-3)

۱. لوفجرن^۱ در مقاله‌ای با عنوان: «صدها سال تنهایی، جهانی شدن از چشم انداز یک شهر حاشیه‌ای اروپایی»، با تشریح وضعیت شهر تروندهیم^۲ سومین شهر نروژ با ۱۶۰۰۰۰ تن جمعیت و مرکز ناحیه‌ای با حوزه‌ی نفوذ نیم میلیون تن جمعیت، می‌خواهد به این سؤال که چگونه شهرهای کوچک باید به جهانی شدن پاسخ دهند، جواب دهد و بیان داشته که بیشتر بحث‌های جهانی شدن درباره شهرهای بزرگ بوده و بیشتر بر رقابت به عنوان پاسخی به جهانی شدن تکیه شده است. ولی در حال حاضر بیشتر شهرها با چالش تغییرات محلی و جهانی

1. A. Lofgem, 2000: 501

2. Trondheim

فزاینده روبرو هستند، و در نهایت چهار راهکار برای جهانی شدن شهرها بیان داشته، که عبارت‌اند از: ۱. راهکار مشتری مداری، ۲. راهکار رقابتی، ۳. راهکار انزوای، ۴. راهکار عدم انجام اقدامی خاص (چیزی در کل انجام ندادن)^۱. در نهایت پس از تشریح مزایا و معایب هریک از راهکارها، شهرهای حاشیه‌ای شبیه تروندهیم چگونه باید به جهانی شدن پاسخ دهند، بیان می‌کند که شهرهای کوچک با درجه‌ای کمتر باید در چارچوب سیاست‌های ملی کار کنند و آنها ظرفیت کمتری برای سازگار نمودن راهکارها با اهداف جهانی دارند. آنها ممکن است به جهانی شدن پاسخ دهند، اما ضرورتاً یک حکومت شهری کار آفرین را توسعه نمی‌دهند، شهرهای کوچک محدودیت‌های متعددی از قبیل مشکلات برنامه‌ریزی کارآمد دارند، زیرا برنامه‌ریزی برای این که شهر را رقابتی کند، بسیار مهم است. تهیه‌ی یک برنامه فیزیکی برای روبرویی با جهانی شدن مهم است. بنابر این انتخاب راهکار و سیاست دو بعد مهم از پاسخ شهر به جهانی شدن، هستند. در شهرهایی مانند شهر بالا هدف سیاست‌ها محلی است، حال اگر شهر بخواهد اهداف بین‌المللی داشته باشد، نیازمند تجدید نظر در سیاست‌های محلی-منطقه‌ای و حتی ملی است (لفجرن، ۲۰۰۰: ۵۰۳).

نمونه‌ی دیگر از شهرهایی که در فرآیند جهانی شدن قرار گرفته است، شهر دبی در امارات متحده‌ی عربی است، که از سال ۲۰۰۵ درهای بازار معاملات بورس خود را به روی جهانیان گشوده است، پول نفت در منطقه به تأمین مالی پروژه‌ها کمک کرده است. مناطق مختلفی در چهار گوشه‌ی جهان، سران مالی دنیا را به سوی خود جذب کرده‌اند. یکی از این مناطق خرد، منطقه‌ی کوچک دبی در امارات متحده‌ی عربی با نفت کم ولی دل و جرأت زیاد است. حقیقت این است که امارات متحده‌ی عربی، مالیات دریافت نمی‌کند، یا کمپانی‌ها را شبیه برخی از بازارهای سهام غربی تحت فشار قرار نمی‌دهد. بانک‌های عمده و اتاق‌های بازرگانی دفاتری در بخش جدید مالی دبی گشوده‌اند.

دبی به عنوان یک مشتاق برازنده جهانی شدن، هزاران مهاجر را از آسیا، خاورمیانه و اروپا جذب کرده است. حدود ۸۰٪ از جمعیت ۱/۲ میلیون تنی دبی مهاجر است. نیروی کار از بنگلادش، سریلانکا و سرزمین‌های فلسطینی تأمین می‌شود. اجرای پروژه‌های بزرگ ساختمانی مانند جزایری که به شکل درخت نخل ساخته شده (این پروژه به نام جزیره نخل و به طول ۶ کیلومتر و به شکل درخت نخلی با هزینه‌ای معادل ۲ میلیارد دلار در حال ساخت است (نقیه، ۲۰۱۳: ۲۲))، امکانات تفریحی را برای ثروتمندان و انزواطلبان به وجود

1- Client Strategy 2- Competitive Strategy 3-Isolation Strategy 4-Doing not at all Strategy

آورده است. بعضی و قتها ستاره‌های درخشان ورزش فوتبال از قییل؛ دیوید بکام و غیره در آنجا ساکن می‌شوند.

جریان مردم، سرمایه و نیروهای متخصص از طریق سیاست‌های بازهوایی^۱ دویی سرعت گرفته است. علاوه بر مالکیت خط هوایی امارت توسط دبی، نرخ‌های پایین باعث ختم بسیاری از مسیر خطوط هوایی به دویی شده است (The Global top 20, 2006:81).

در جمع بندی نهایی که از شهرهای جهانی توسط گروه لابورد صورت گرفته، سه راه حل برای ارتباطات بین شهرها پیشنهاد شده است:

۱. تحلیل‌های انتقادی از روزنامه‌های تجاری اصلی (تایمز مالی و...) در صد نقل و قول‌های شهری بین ۱۹۹۰ تا ۱۹۹۵؛

۲. ردیابی مهاجرت نیروهای متخصص با پرسشنامه، که حرکت مهاجرین از لندن و نیویورک بوده است؛

۳. تحلیل تفصیلی از ارایه دهندگان خدمات، به ویژه ساختار شعبات اداری ارایه دهنده خدمات گسترده‌ای مانند حسابداری و حقوق.

بر اساس راه حل‌های بالا گروه لابورد، چهار بخش شهرهای جهانی را مشخص کرده که عبارت‌اند از:

۱. حقوق، ۲. بانکداری، ۳. بازاریابی و ۴. حسابداری، اگر شهری بخواهد در سطح جهانی باشد، باید رتبه ۳ از ۴ بخش داشته باشند. در گروه اول شهرهایی مانند، نیویورک، لندن، پاریس، توکیو قرار می‌گیرند، در گروه سوم شهرهای جهانی که حداقل دو بخش را داشته باشند، شهرهایی مانند، رم، بانکوک، ملبورن، کوالالمپور و... قرار دارند، شهرهای ایران در هیچ یک از این طبقه بندی‌ها قرار نمی‌گیرد. (اسکات، ۱۳۸۴: ۷۸)

بنابراین بر اساس مطالعاتی که توسط مراکز جهانی در خصوص جهانی شدن شهرها انجام گرفته است نیز مشخص شد، که شهرهای ایرانی در هیچ یک از رده بندی‌های شهرهای جهانی قرار نمی‌گیرند، بنابراین شهرهای ایرانی با چالش‌های جدی در فرآیند جهانی شدن روبرو هستند که باید برطرف شود، این چالش‌ها و مشکلات به شرح زیر خلاصه شده‌اند:

1. open-skies

چالش‌های پیش روی جهانی شدن شهرهای ایرانی

همان‌طور که در ابتدا گفته شد، شهرها زیر سیستم ملی هستند و به هر اندازه که کشور به لحاظ اقتصادی، اجتماعی و سیاسی جهانی شده باشد، به تبع آن شهرها نیز دچار تغییر و با سیستم جهانی سازگار می‌شوند. به‌خاطر این که بر اساس نظریه‌ی کاستلز، در شبکه‌ی جهانی شهرها کانون ارتباط و پیونداند و به‌عنوان مراکز ساخت، بازاریابی و مصرف عمل می‌کنند. چنانچه سیستم کلی کشور دچار تغییرات ساختاری شود، شهرها در این راستا به‌عنوان کانون‌های شبکه، سرعت جهانی شدن را افزایش می‌دهند. تجربیات کشورها نمایانگر این واقعیت است، گذار از سیاست‌های کنترل دولتی به سمت سیاست‌های آزادسازی اقتصادی (نمونه چین از دهه‌ی ۱۹۸۰ به این طرف)، عضویت در سازمان تجارت جهانی، حذف تعرفه‌های اقتصادی و در واقع بکارگیری شاخص‌های جهانی شدن کوف^۱ و ای.تی.کیارنی^۲ گام‌های اساسی در راستای جهانی شدن هستند. در واقع چالش‌های پیش روی جهانی شدن شهرهای ایرانی، همان شاخص‌ها و متغیرهایی هستند که در گزارش «کوف» و «کیارنی» ذکر شده است. بنابر این شهرهای ایرانی هم باید به لحاظ نرم افزاری (قوانین و مقررات، سیاست‌ها و ساختارها) و سخت افزاری (تأسیسات، تجهیزات و امکانات) و هم به لحاظ سازگاری فرهنگی - سیاسی (شبه‌الگوی که کلاتشهر استانبول در کشور ترکیه اتخاذ نموده) دچار تغییر شوند. به‌طور کلی مهم‌ترین چالش‌های پیش روی شهرهای ایرانی، به‌ویژه شهرهای مناطق آزاد اقتصادی (۲۰ منطقه) (<http://www.iraneconomics.net>) که به‌عنوان دروازه‌های ورودی برای توسعه‌ی کشور عمل می‌کنند و تجربه‌ی چنین مدخل‌های ورودی در کشورهای چین و هند وجود دارد، عبارت‌اند از:

۱. مشکلات فرهنگی (تفاوت نگرش جمهوری اسلامی به مسایل فرهنگی جهانی و ناسازگاری آنها با یکدیگر)؛
۲. مشکلات ساختاری شامل عدم سرمایه‌گذاری دولت در زیرساخت‌های توسعه‌ی مناطق آزاد؛ مانند: تأمین شبکه‌ی برق، آب شیرین، گاز، تأسیسات شهری، سوخت (گرانی چهار برابر سوخت در منطقه‌ی آزاد کیش در مقایسه با سرزمین اصلی)، تغییرات متعدد کاربری طرح‌های توسعه؛
۳. ضعف سیستم مالی و بانکی در سطح مناطق آزاد اقتصادی، شبکه‌ی حمل و نقل هوایی؛
۴. مشکلات مدیریتی (مدیران کم تجربه و ناآشنا به مسایل بین‌المللی)؛

1. Kof

2. A.T.Kearney

۵. خلأ و ضعف‌های قانونی از قبیل عدم ثبات قوانین مناطق آزاد اقتصادی و ناکافی بودن آنها و اصلاح برخی از آنها از جمله (قانون اجاره پانزده ساله اجاره‌ی زمین و غیره). (<http://www.freezones.ir>)

نتیجه

این فرضیه که جهان در حال شهری شدن است، واقعیتی در حال وقوع است، زیرا بر اساس آمار سازمان ملل متحد در سال ۱۹۵۰ فقط ۲۹٪ جمعیت جهان (۷۳۴ میلیون تن) در شهرها زندگی می‌کردند، این نسبت در سال ۱۹۹۴ به ۴۵٪ (۲/۵ میلیارد تن) رسید و انتظار می‌رود در دهه‌های اول قرن بیست و یکم به بالاتر از ۶۰٪ برسد. (رهنما و دیگران، ۱۳۸۵، ۱۹) همچنین این فرضیه نیز که شهرها به تدریج جهانی می‌شوند، واقعیت دیگر در حال وقوع است. آمارهای موجود نشان می‌دهد که در دهه‌ی ۱۹۵۰ فقط ۸۳ شهر «میلیونی» (با جمعیت بیش از یک میلیون تن) وجود داشت و اغلب آنها در جهان توسعه یافته قرار داشته‌اند. اما در سال ۱۹۹۵ تعداد شهرهای «میلیونی» به رقم ۲۵۳ شهر رسیده است. که بیشتر آنها هم در کشورهای در حال رشد قرار دارند. این چنین قطعی شدن و مرکزگرایی جمعیت شهری، توازن نظام‌های اسکان را ضروری می‌سازد، رشد سریع و کنترل نشده این تمرکزگرایی، تبعات اقتصادی، اجتماعی و کالبدی خاصی را مطرح می‌کند، که از آن جمله است: کمبود زیر ساخت‌ها و خدمات اساسی، کمبود مسکن، ازدحام جمعیت و تراکم، مسایل زیست محیطی، آسیب‌های اجتماعی و مانند اینها (رهنما، ۲۰۰۷: ۱۸۲).

بنابر این در چنین شرایطی که شهری شدن جهان و جهانی شدن شهرها امری اجتناب ناپذیر است، در نتیجه باید در سطح سیستم ملی و شهری ایران گام‌های اساسی برای جهانی شدن در دو سطح ملی و شهری برداشته شود، که دو حالت ممکن است اتفاق افتد:

۱. گزینه‌ی پذیرش اجباری جهانی شدن است که از آن به «جهانی کردن»^۱ یاد می‌شود، که امری ناخواسته، اجباری، غیر ارادی و تحت فشارهای اقتصادی، اجتماعی و سیاسی بین‌المللی به وقوع می‌پیوندد. پذیرشی نه چندان معقولانه و موجب ائتلاف منابع و از دست رفتن فرصتهاست.

1. Globalizing

۲. گزینه پذیرش اختیاری جهانی شدن^۱ است. پذیرش اختیاری جهانی شدن، نیازمند به داشتن جسارت آمیز گام‌های اساسی در راستای اصلاح ساختار تصمیم‌گیری، مشارکت‌پذیری و ادغام اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در فرآیند جهانی شدن است. یعنی در واقع سازگاری تدریجی با بخش عمده‌ای از شاخص‌های پیشنهادی جهانی شدن کوف و ای.تی. کیارنی.

منابع و مأخذ:

۱. آلبرو، مارتین (۱۳۸۱)، عصر جهانی، جامعه‌شناسی پدیده جهانی شدن، ترجمه‌ی نادر سالارزاده امیری، تهران، نشر آزاداندیشان، چاپ اول.
۲. اسد سنگابی، کریم، ساداتیان، جلال (۱۳۸۰)، جهانی شدن؛ بزرگراه چپاول و سهم کشورهای در حال توسعه، سازمان عقیده سیاسی ارتش جمهوری اسلامی ایران، تهران.
۳. افروغ، عماد (۱۳۸۲)، سرمایه‌داری، نقطه کانونی، جهانی شدن، نگاه حوزه، مشهد، شماره ۹۹-۹۸.
۴. ایران زاده، سلیمان (۱۳۸۰)، جهانی شدن و تحولات استراتژیک در مدیریت و سازمان، انتشارات ثمر، تبریز.
۵. توسلی، غلامعباس (۱۳۸۱)، جهانی شدن و تأثیر آن در ایران، باور، دوره جدید، شماره ۱۱.
۶. تهرانیان، مجید و دیگران (۱۳۸۰)، جهانی شدن، چالشها و ناامنی‌ها، به اهتمام اصغر افتخاری، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی، چاپ اول.
۷. جان اسکات، آلن (۱۳۸۴) جهانی شدن شهر-منطقه‌های جهانی، مترجم، کاظمی، پاتنه آ، انتشارات پردازش و برنامه ریزی شهری وابسته به شهرداری تهران.
۸. الحماذی، عبدا... (۱۳۸۱)، ما و مظاهر جهانی شدن، ترجمه‌ی عبدالله نکونام قدیمی، همشهری، سال هشتم، شماره ۲۲۴۳.
۹. رابرتسن، رونالد (۱۳۸۵)، جهانی شدن، تئوریهای اجتماعی، و فرهنگ جهانی، مترجم: کمال پولادی، نشر ثالث، تهران، چاپ سوم.
۱۰. رامش، میثرا (۱۳۸۴)، جهانی شدن و دولت رفاه، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران.
۱۱. رهنما، محمد رحیم، نادمی، داوود (۱۳۸۵)، شهری شدن جهان و جهانی شدن شهرها، گزارش طرح پژوهشی، معاونت پژوهشی دانشگاه فردوسی مشهد.

- سال چهارم موانع، مشکلات و راهکارهای جهانی شدن شهرهای ایران ۶۳
۱۲. سلیمی، حسین (۱۳۸۰)، فرهنگ گرای، جهانی شدن و حقوق بشر، تهران، دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی وزارت امور خارجه، چاپ اول.
۱۳. سلیمی، حسین (۱۳۸۴)، جهانی شدن، نظریه‌های گوناگون در باره جهانی شدن، سمت، تهران.
۱۴. شکورزاده، ابراهیم (۱۳۷۲)، ده هزار مثل فارسی، مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی، مشهد.
۱۵. صرافى، مظفر (۱۳۷۷)، مبانی برنامه‌ریزی توسعه‌ی منطقه‌ای، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، تهران.
۱۶. صرافى، مظفر (۱۳۷۷)، تمرکززدایی کلاشهرهای کشورهای جنوب، ماهنامه‌ی معماری و شهرسازی، تهران، شماره‌های ۴۸-۴۹.
۱۷. کاستلز، امانوئل (۱۳۸۰)، عصر اطلاعات، ظهور جامعه شبکه‌ای، اقتصاد، جامعه و فرهنگ، جلد اول، مترجم: علیقلیان، احد و خاکباز، افشین، انتشارات طرح نو، تهران.
۱۸. کاستلز، امانوئل (۱۳۸۴)، عصر اطلاعات، پایان هزاره، اقتصاد، جامعه و فرهنگ، جلد سوم، مترجم: علیقلیان، احد و خاکباز، افشین، انتشارات طرح نو، تهران.
۱۹. کیانی، داوود (۱۳۸۰)، فرهنگ جهانی؛ اسطوره یا واقعیت، فصلنامه‌ی مطالعات ملی، سال سوم، شماره ۱۰، زمستان.
۲۰. گیدنز، آتونی، (۱۹۹۹)، گفتاری در باب فرآیند فروریختن مرزهای ملی و بومی در جهان، ترجمه‌ی ملیحه مغازه‌ای، تهران، علم و ادب، چاپ اول.
۲۱. لومای، کیچی، (۱۹۹۵)، اولویت منطق جهانی، ترجمه‌ی رضا رضایی، فصلنامه‌ی فراز، تهران، پاییز و زمستان.
۲۲. مجتهدزاده، پیروز (۱۳۷۹)، هویت ملی در عصر جهانی شدن، فصلنامه‌ی مطالعات ملی، سال دوم، شماره ۵.
۲۳. محمدی، محمد، طالبی، رضا (۱۳۸۵)، جهانی شدن <http://www.industryinfobase.ir/cofarsi/science/article.asp?Id=ARE1645>
۲۴. نصری، قدیر (۱۳۸۰)، در چپستی جهانی شدن، تأملی نظری در سمت و سرشت آهنگ جهانی، فصلنامه‌ی مطالعات راهبردی، سال چهارم، شمار سوم.
۲۵. نقیه، حمید (۱۳۸۳)، نخستین کتاب به زبان فارسی درباره‌ی دبی، انتشارات پلاس پوینت.
26. Fulong Wu, Laurence J.C.Ma (2006) *Transforming china's globalizing cities, Habitat international*, 30,191-198.
27. Gallis ,Micheal ,Russell,James S.(2002) *World City ,Architectural Record* ,Vol,190,Issue 3,p70,
28. http://www.atkearney.com/shared_res/pdf/RFID-EPC_S.pdf
29. <http://www.freezones.ir/Laws/FreeZonesLaw/tabid/131/Default.aspx>
30. <http://www.iraneconomics.net/fa/articles.asp?id=1626&magno=83>
31. <http://web.ebscohost.com/ehost/delivery?vid=5&hid=116&sid=b2baf49f-60b1-4f1b-8eccc-ce91279...2007/01/16>

32. J.V. Beaverstock , R. G. Smith, H. Lorimer (2000) *Globalization and world cities*. some measurement ,methodologies, *Applied Geography*, 20,43-63
33. Laudiciana Paul & David Bosco, *Globalization index*, [http://yaleglobal.yale.edu/ display. article?id =8313](http://yaleglobal.yale.edu/display.article?id=8313)
34. Measuring Globalization, <http://www.foreignpolicy.com>
35. Meekam Ng & Petter Hill (2003) *World cities or grate cities?* A comparative study of five Asian metropolises ,*Cities*, vol,20,No.3,pp.151-165
36. Methodology, <http://www.atkearney.com/main.taf?p=5,4,1>.
37. Rahnama, Mohammad Rahim(2007) *Obstacles, Problems and Approaches of Globalization of Iran's Cities*, Globalization: Migration, Citizenship, and Identity, Ibadan, Nigeria,
38. Shaw. Annapurna & M.K. Satish (2006) *Metropolitan restructuring in post-liberalized India: Separating the global and local*, Cities Volex. No. pp1-3(article in press)
39. The fifth annual A.T.Kearney /*foreign policy Globalization Index*.[http:// www. atkearney. com/ main. taf?p=5,4,1,116](http://www.atkearney.com/main.taf?p=5,4,1,116)
40. The Global top 20, (2006) A.T.Kearney,inc.<http://www.ATKearney.com> 30-2005 Globalization Index Data and
41. Yehua Dennis Wei, Chi Kin Leung, Jun Luo(2006) Globalizing Shanghai: foreign investment and urban restructuring ,*Habitat International* ,30, 231-244 , [http://www.atkearney.com/main.taf?p=5,4,1,1165-](http://www.atkearney.com/main.taf?p=5,4,1,1165)